

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ
МИНИСТРЛІГІ
«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» КеАҚ
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
НАО «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

«Тіл оқытудың инновациялық тәсілдері: теория мен практиканы ұштастыру» атты I
Көктемгі Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары
2025 ж. 4 сәуір

«Инновационные подходы преподавания языков: слияние теории и практики»
Материалы I Весенней Международной научно-практической онлайн конференции
4 апреля 2025 г.

“Innovative Approaches of Language Teaching: Bridging Theory and Practice”
Proceedings of the I Spring International Scientific and Practical Online Conference
April 4, 2025

Астана, 2025 ж.

УДК 80/81
ББК 81.2
Б18

Chief Editor: Perizat Zh. Balkhimbekova – Head of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”, PhD, assistant professor

Editorial Board:

Dina K. Kurmanayeva – PhD, associate professor of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

Ainagul M. Mukhtarkanova – candidate of pedagogical sciences, associate professor of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

Madina Zh. Tussupbekova – candidate of pedagogical sciences, associate professor of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

Assem M. Kysyrova – candidate of philological sciences, assistant professor of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

Aigul K. Sadykova – PhD, a senior teacher of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

Saltanat K. Mukanova – a senior teacher of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

I Spring International Scientific and Practical Online Conference “INNOVATIVE APPROACHES OF LANGUAGE TEACHING: BRIDGING THEORY AND PRACTICE”: Proceedings of the online conference (Astana, April, 2025). – Astana: NJSC “The L.N. Gumilyov ENU”, 2025. – 220p.

The proceedings of the annual conference include scientific articles of participants of the I Spring International Scientific and Practical Online Conference “Innovative Approaches of Language Teaching: Bridging Theory and Practice”, which was held at the Foreign Languages Department on April 4, 2025 in an online format. Materials in these proceedings can be of interest to young and experienced researchers, university and school teachers, different level students who are involved in pursuing research into modern approaches to developing foreign language skills; competence-based modeling in foreign language teaching; interaction of multicultural communication, linguistics, translation with foreign language teaching; the use of information technologies in foreign language teaching.

Authors are fully responsible for the content of their scientific articles and the truthfulness of the facts indicated.

ISBN 978-601-385-060-3

Table of Contents

SECTION 1

ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ТІЛ ҮЙРЕНУ

ОБУЧЕНИЕ ЯЗЫКАМ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ТЕХНОЛОГИЙ

TECHNOLOGY-ENHANCED LANGUAGE LEARNING

THE FUTURE OF HIGHER EDUCATION

Ali Güneş..... 8-11

TEACHING LITERATURE IN THE DIGITAL AGE: TOOLS FOR ENGAGING LANGUAGE LEARNERS

Asım AYDIN..... 11-16

DOES AI HAVE EMOTIONS? EXPLORING THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DESIGNING SYLLABUS FOR SHORT STORY LITERATURE CLASSES

Mustafa CANLI..... 16-21

DECODING SOCIETAL TRENDS THROUGH SOCIAL TEXTS: A TRANSLATION-BASED FRAMEWORK FOR ENHANCING LINGUISTIC COMPETENCE AND INTERCULTURAL AWARENESS IN ELT

ÖZDEMİR. Ö..... 21-29

ПОДГОТОВКА ЛИНГВИСТОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ОБЛАСТИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Владимирова С.В...... 30-34

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ПРАКТИКООРИЕНТИРОВАННЫЙ АСПЕКТ

Кочконбаева С. И., Сулайманжанова Н. С...... 34-42

ПРЕИМУЩЕСТВА ОНЛАЙН ОБУЧЕНИЯ, НА ПРИМЕРЕ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА

Жакаева Г. К., Иметова Ж. К...... 42-46

THE USE OF CRITICAL THINKING IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES

Zhandildinova A.M.
Zhanayeva Zh.A...... 46-50

THE INTEGRATION OF AI TECHNOLOGIES IN ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION: A CRITICAL ANALYSIS OF PROS AND CONS

Otyzbayeva K., Zarkesheva A...... 50-53

USING VIDEO MATERIALS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Ospanova F.A...... 53-57

ENHANCING LANGUAGE PROFICIENCY: APPROACHES TO TEACHING PHRASEOLOGY <i>Alzhanova A. Kerimbaeva K., Kemelbekova E.....</i>	57-61
МОТИВАЦИОННЫЙ ПРОФИЛЬ УЧЕНИКА: ИССЛЕДОВАНИЕ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА УЧЕБНУЮ МОТИВАЦИЮ <i>Балтынова А.Ш., Буркитбаева А.Г., Дуйшоналиева Б. Т.....</i>	62-65
SPEAKING THROUGH READING: MEDIA DISCOURSE AS THE RESOURCE FOR VARIOUS TOPICS <i>B.G. Smagulova</i>	66-70
MIND MAP ӘДІСІ АРҚЫЛЫ ТІЛДІК ЕМЕС МАМАНДЫҚТАҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ ОҚЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ДАМЫТУ <i>Мусабаева Г.М.....</i>	71-74
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ҰЛТТЫҚ-МӘДЕНИ ҚҰРЫЛЫМЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ <i>Нұрғалиева Ұ.С., Мұқанова С.Қ., Ниязбекова А.А.....</i>	74-78
ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ: ОТ АНГЛИЙСКОГО КО ВТОРОМУ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В КАЗАХСКОЯЗЫЧНЫХ ГРУППАХ <i>А.К. Аубакирова, Г.К. Тусупова, Г.Ж. Нурбекова, Г.М. Жусупова</i>	78-81
ҚАЗАҚ, АҒЫЛШЫН ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ МІНЕЗДЕРІНІҢ ПАРЕМИЯЛЫҚ СИПАТЫ <i>Қызырова Ә.М., Нұрдыбаева А.К.....</i>	81-85
Section 2	
ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ ЖЕКЕ ТІЛ ҮЙРЕНУ	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ПЕРСОНАЛИЗИРОВАННОЕ ИЗУЧЕНИЕ ЯЗЫКОВ	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND PERSONALIZED LANGUAGE LEARNING ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ <i>Бейсенбек Ж.</i>	85-90
ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕНУДЕГІ МҮМКІНДІКТЕРІ <i>Ізбасар Н., Кеңес Д. Мухтарханова А. М.....</i>	90-92
THE INFLUENCE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON A MODERN FIRST-YEAR STUDENT <i>Загоруля О.Л., Бектрумова А., Ласкова А.....</i>	93-97
Technology Enhanced Language Learning: The Role of Artificial Intelligence <i>Sadykova A.K., Samoilova.K.I, Serzhanuly.Y.....</i>	97-101

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON STUDENT LEARNING <i>A. Serikpayeva, G. Bimuratova, Niyazbekova A.A.....</i>	101-107
FOOD WASTE IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS: THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MITIGATION <i>Khaidar A., Zhumadi K., Otyzbayeva K.Zh.....</i>	107-109
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ОБУЧЕНИИ И ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ <i>Мусабекова З.С., Имангалиева М.К.....</i>	110-115
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПЕРСОНАЛИЗИРОВАННОГО ИЗУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА С ПРИМЕНЕНИЕМ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА <i>Маликов Н., Аубакирова А.К.....</i>	115-117
Section 3	
ТІЛДІК ЕМЕС ФАКУЛЬТЕТТЕРДЕ ШЕТ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУ	
ПРЕПОДАВАНИЕ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ НА НЕЯЗЫКОВЫХ	
ФАКУЛЬТЕТАХ	
TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN NON LINGUISTIC FACULTIES	
МАТЕМАТИКА ЛОГИКАСЫ МЕН АҒЫЛШЫН ГРАММАТИКАСЫН БАЙЛАНЫСТЫРУ ТЕХНИКАСЫ <i>Сейдулла О.О, Буркитбаева А.Г.....</i>	118-121
English for Specific Purposes in the Higher Education System of Kazakhstan <i>Burkitbayeva D.K., Zhaksylykov A.Z., Ustelimova N.A.....</i>	121-128
MECHANICAL ENGINEERING AND VIRTUAL REALITY: ANALYZING AND IMPROVING THE CAR AERODYNAMICS. <i>Kumekov Nurassyl, Dyusengalieva A. A.....</i>	128-133
ENHACING SPECIALIZED ENGLISH LANGUAGE SKILLS FOR VARIOUS SECTORS OF TOURISM <i>Mukanova L.S., Tazhitova G.Z.....</i>	133-137
ENHANCING CRITICAL THINKING SKILLS THROUGH THE INTERPRETATION OF AUTOCHTHONOUS TEXTS <i>Shakhputova Z.Kh., Aitmukhamedgali M.....</i>	138-143
THE ROLE OF CULTURALLY CONTEXTUALIZED ELT IN ENHANCING CRITICAL THINKING SKILLS AMONG KAZAKHSTANI LEARNERS <i>Shukirbayeva B.K., Kurmanayeva D.K.....</i>	143-150

ПРОБЛЕМЫ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ НЕЛИНГВИСТИЧЕСКИХ
ФАКУЛЬТЕТОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Жомай Г.К...... 151-154

ВЫГОРАНИЕ И КУЛЬТ ПРОДУКТИВНОСТИ СРЕДИ СТУДЕНТОВ ПЕРВОГО
КУРСА УНИВЕРСИТЕТА

*Загоруля О.Л., Берекетова Т., Жұмажан Ж., Бақыт Ә., Ашкенова
Д.*..... 154-158

Section 4

ҮЗДІКСІЗ ЖӘНЕ КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ

НЕПРЕРЫВНОЕ И МНОГОЯЗЫЧНОЕ ОБУЧЕНИЕ

LIFELONG AND MULTILINGUAL EDUCATION

THE IMAGE OF WOMEN IN KAZAKH LITERATURE: PAST AND PRESENT

Әмзе А., Баймұханбет Н., Мухтарханова А. М...... 158-163

АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ СӨЗДЕРДІҢ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ ОРФОГРАФИЯЛЫҚ
ЖӘНЕ ФОНЕТИКАЛЫҚ ӨЗГЕРІСТЕРІНЕ ШОЛУ

Закарина Қ., Казимова Г., Мухтарханова А. М...... 163-168

АБАЙ ҚҰНАНБАЙҰЛЫНЫҢ «ТОЛЫҚ АДАМ» ІЛІМІ АРҚЫЛЫ ТІЛ
ҮЙРЕНУ ЖӘНЕ ТҰЛҒАЛЫҚ ДАМУ

Арғынбаева Ұ., Куралбаева А., Мухтарханова А. М...... 168-170

ҚАЗАҚ ЖӘНЕ АҒЫЛШЫН ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ӘЙЕЛДІҢ РӨЛІ

Қонысбек Ж., Рахымбек Е., Мухтарханова А.М...... 171-174

АБАЙ МЕН ШЕКСПИР: ҰЛЫ ТҰЛҒАЛАР

ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ҮНДЕСТІК

Мұхтар А.Т., Мухтарханова А.М...... 175-178

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ ИДИОМАЛАР

Пернебай Е., Мухтарханова А. М...... 178-182

АМЕРИКАНДЫҚ ЖӘНЕ БРИТАНДЫҚ АҒЫЛШЫН ТІЛІНІң АЙЫРМАШЫЛЫҒЫ <i>Серикбол Ж., Мұратбек А., Мухтарханова А.М.</i>	182-186
--	---------

ҚАЗАҚ ЕРТЕГІЛЕРІНІң АҒЫЛШЫН ЕРТЕГІЛЕРІНЕН АЙЫРМАШЫЛЫҒЫ: «ЕР ТӨСТІК» ПЕН «ДЖЕК ЖӘНЕ БҰРШАҚ САБАҒЫ» <i>Шаукен Ә., Капбасова А., Мухтарханова А. М.</i>	186-190
--	---------

Section 5

ОНЛАЙН ЖӘНЕ АРАЛАС ТІЛДІК ОҚЫТУ

ОНЛАЙН И ГИБРИДНОЕ ЯЗЫКОВОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

ONLINE AND HYBRID LANGUAGE EDUCATION

THE BENEFITS OF USAGE HYBRID EDUCATION FOR FOREIGN LANGUAGE <i>Alatay. N.Sh., Nurgaliyeva U. S.</i>	190-195
---	---------

ОНЛАЙН ЖӘНЕ АРАЛАС ТІЛДІК ОҚЫТУ <i>Шора А. Қ., Балхимбекова П.Ж.</i>	195-199
---	---------

АҒЫЛШЫН ТІЛІНЕН ЕНГЕН SLANG СӨЗДЕРДІң ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ ӘСЕРІ <i>Жолтан М., Қатарбай А., Тусупбекова М.Ж.</i>	199-206
---	---------

АҒЫЛШЫН ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛДЕРІНДЕГІ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ТЕРМИНДЕРІНІң ЖАСАЛУЫНА ҚЫСҚАША ШОЛУ <i>Қуанышбек А.Б., Нұрдыбаева А.Қ.</i>	206-212
--	---------

ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ТІЛ ҮЙРЕТУ <i>Ахмет Қ., Балхимбекова П.Ж.</i>	212-215
---	---------

GAMIFICATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING: THE EFFECTIVENESS OF MOBILE APPLICATIONS IN INCREASING STUDENT MOTIVATION <i>Zhamikhanova D.K., Mukushev D.G.</i>	216-220
--	---------

3. Шекспир Уильям. Отелло. Асауға тұсау. Гамлет. Ромео мен Джульетта. Король Лир. Сонеттер/Шекспир Уильям; аударғандар М. Әуезов, Ә. Кекілбаев, Х. Ерғалиев. - Астана : Аударма, 2004. - 687 б.

4. <https://bilim-all.kz/olen/6318-Sonetter>

ӘОК 81. 373.72

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ ИДИОМАЛАР

Пернебай Еркеназ

Жетекші: Мухтарханова Айнагуль Мадиевна

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті,

Астана қаласы, Қазақстан

Түйіндеме: Мақалада идиомалардың тіл байлығындағы орны мен маңызы қарастырылды. Идиомалар – сөзбе-сөз аударуға келмейтін, тұрақты мағынасы бар бейнелі тіркестер. Олар кез келген халықтың мәдениетін, тұрмыс-тіршілігін, дүниетанымын көрсететін маңызды тілдік құбылыс. Сонымен қатар, ағылшын және қазақ тілдеріндегі бірнеше идиома салыстырылып, олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтары талданды. Бұл зерттеу идиомалардың кез келген тілдегі маңызын айқындап, оларды меңгерудің қажеттілігін көрсетеді.

Түйін сөздер: тіл, тіл байлығы, рухани қазына, идиома, фразеологиялық түйдек, фразеологизм

Аннотация: В статье рассматривается роль и значение идиом в языковом богатстве. Идиомы - это устойчивые выражения с переносным значением, которые невозможно перевести дословно. Они являются важным языковым явлением, отражающим культуру, быт и мировоззрение любого народа. Также проводится сравнительный анализ нескольких идиом в казахском и английском языках, выявляются их сходства и различия. Данное исследование подчеркивает важность идиом в любом языке и необходимость их изучения.

Ключевые слова: язык, языковое богатство, духовное сокровище, идиома, фразеологическое единство, фразеологизм.

Abstract: The article examines the role and significance of idioms in linguistic richness. Idioms are stable expressions with figurative meanings that cannot be translated literally. They are an important linguistic phenomenon that reflects the culture, lifestyle, and worldview of any nation. Additionally, a comparative analysis of several idioms in Kazakh and English is conducted, highlighting their similarities and differences. This study emphasizes the importance of idioms in any language and the necessity of learning them.

Keywords: language, linguistic richness, spiritual treasure, idiom, phraseological unit, phraseologism.

Тіл– адамдар арасындағы қарым-қатынас жасаудың, оймен бөлісудің, ақпарат алмасудың негізгі құралы. Ол-әр халықтың болмысын, дүниетанымын, тарихын, тек сол ұлтқа тән ерекшелігін айқындайтын айна іспеттес. Әр ұлттың тек өзіне тән, «меншікті» деп санайтын тілі бар, ол – ана тілі. Ана тілі – ұлттың рухани қазынасы, оның өткенін, бүгінін және болашағын байланыстыратын алтын көпір. Оның құрамы өте бай, құрамына кіретін сөздер халықтың тұрмыс-тіршілігін, мәдениетін, дүниетанымын айқындайды. Ана тілінің байлығы оның сөздік қорымен ғана шектелмейді, сонымен қатар тұрақты тіркестер, мақал-мәтелдер, жұмбақтар, нақыл сөздер, әсіресе, идиомалар арқылы көрінеді. Идиома — жеке

сөз ретінде әртүрлі мағына беретін, бірақ тіркесе отырып бір ұғымды білдіретін сөздер топтамасы. Оларды басқа тілге сөзбе сөз аудару мүмкін емес, бөліп қарастыра алмайсың. Идиомалар тіл байлығын кеңейтіп, байытатын құрал.

Қазақ тілінің идиомаларын қазақ ғалымдары кеңінен зерттеген, әлі де зерттелуде. Мысалы, Қ.Аханов идиоманы фразалық тұтастықтар деп атаған [1]. Н. Сауранбаев фразеологияға, соның ішіндегі идиомаларға не жатады дегенге көңіл аударып, «Қазіргі қазақ тілі» оқулығына фразеология бөлімін енгізген ғалым [2]. Р. Сәрсенбаев мақал – мәтелдер мен нақыл сөздердің фразеология мен идиомаларға қатысы туралы зерттеген. Сонымен қатар, тіркестердің бір түріне жататын мақал – мәтелдердің ерекшеліктеріне тоқталады [3]. Қазақ фразеологизмдерін, идиомаларын зерттеудің екінші кезеңінде 60 – жылдары ғалымдар фразеологизмдер мен тұрақты тіркестер бір ме, оларға не жатады дегенге көңіл бөлді. Бұл туралы Р. Сәрсенбаевтың «Қазақ мақал – мәтелдерінің лексика – стелистикалық ерекшеліктері» атты кандидаттық диссертциясында айтылған [3]. Осы жылдарда жеке авторлар шығармаларындағы фразеологизмдердің қолдануына да көңіл аударып, сөз таптарын жүйеледі, сөйлемдегі беретін мағынасына қарай топтады. Ә. Болғанбаевтың «Қазақ тіліндегі алғыс және қарғыс мәнді тұрақты сөз тіркестері» [4], М. Белбаеваның «Сұлтанмахмұт шығармаларындағы фразалық тіркестер» мақалалары [5] сол кезеңнің ізденіс нәтижелері. Қазіргі кезеңде де қазақ тілі мен ағылшын тілінің идиомаларын салыстырған еңбектер үлкен қызығушылық тудыратын тақырып. Атап айтсақ, ағылшын және қазақ тілдерінің идиомаларындағы түр-түс компоненттерінің айырмашылықтары мен ұқсастықтарын С.Сәрсембай салыстырған [6], А. Есимова ағылшын және қазақ тілдеріндегі дене мүшелері атауларына қатысты идиомаларға салыстырмалы талдау жасаған [7].

Қазақ ғалымы, лингвист І. Кеңесбаев идиоманы фразеологиялық түйдек деп атайды. Фразеологиялық түйдекке фразеологизмдердің құрамындағы сөздер өздерінің лексикалық мағыналарын мүлде жоғалтып, бір-бірімен өзара жымдасып, ажырамайтай болып тұтасқан фразеологизмдерді жатқызады. Бұған мысал ретінде қабырғамен кеңес (жарыңмен кеңес), жүрек жалғады (тамақтанды), қырғи қабақ болды (араздасты, өкпеледі), тонның ішкі бауындай (тату) сияқты фразеологизмдерді келтіреді. Тонның ішкі бауындай фразеологизмінің "өте жақын", "өз адамындай" фразеологиялық мағынасы "тон", "ішкі", "бауындай" сөздерінің лексикалық мағыналарынан туып тұрған жоқ, осы үш сөздің біртұтас болып тіркесуінен шығып тұр. Ал “жүрек жалғады” сөзі тамақ ішті деген мағынаны білдіріп тұр, ол екі сөздің тікелей лексикалық мағынасынан туып тұрған жоқ, сол екі сөздің тіркесіп, фразеологиялануынан (идиомалануынан) туып тұр. Егер осы сөздердің біреуін басқа сөзбен ауыстырсақ, онда “ас ішті” деген мағынаны білдіретін фразеологиялық мағына шықпай қалады [8].

Ағылшын тілі де идиомаларға бай [9], [10]. Олар күнделікті өмірде де, сөз арасында да, әдеби шығармаларда да жиі қолданылады. Мысалы, *time flies* («уақыт зымырайды»). «Ұшу» сөзі жылдамдықпен байланысты болғандықтан, бұл тіркестің мағынасы «уақыт тез өтеді, зымырайды» дегенді білдіреді. Ағылшын және қазақ тілдеріндегі идиомалар халықтың дүниетанымы мен мәдениетінен хабар береді. Екі тілде де табиғат құбылыстарына, жануарларға, адам мінезіне байланысты идиомалар бар. Кейбір тұрақты тіркестер мағынасы жағынан ұқсас болғанымен, сөздік құрамында айырмашылықтар кездеседі.

“Sleep like a log”- қазақ тіліне тікелей аудармасы “бөрене сияқты ұйықтау”. Негізінен қазақ тіліне аударсақ “түні бойы оянбай ұйықтау, терең ұйқыда болу”. Мысалы:

-I was so tired that I slept like a log.

-Шаршағаным сонша тұяқ серіппей ұйықтадым.

Немесе,

"Kill two birds with one stone" - қазақша тіліне тікелей аудармасы “Екі құсты таспен атып өлтіру” . Дегенмен бұл идиома қазақ тілінде “екі қоянды бір оқпен атты” деген тіркес ретінде қолданылады.

Мысалы:

-He read a book while exercising – he killed two birds with one stone.

-Ол кітапты оқып отырып, сонымен бірге жаттығу жасады – екі қоянды бір оқпен өлтірді.

Немесе,

“Once bitten, twice shy”- қазақ тілінде оның баламасы ретінде тұрақты тіркес “аузы күйген үрлеп ішеді” қолданылады. Мағынасы: қателік жасағаннан кейін абай болу, сақтық таныту.

Мысалы:

-Since he lost his keys last time, he now always keeps them in his bag – once bitten, twice shy.

-Өткен жолы кілтті жоғалтқаннан бері, сөмкесіне салып жүретін болды – аузы күйген үрлеп ішеді.

Немесе,

"To make a storm in a teacup" - қазақ тіліне мағынасын ашпай тек аудармасын қарастырғанда “темір ыдыста дауыл жасау” деп аударамыз. Бөліп аударғаннандықтан жеткізілуі тиіс ой өзгеріп мүлде басқа нәрсе айтпап кетті. Негізінен қазақша баламасы “түймедейді түйедей ету”. Мағынасы: бұрынғыдан ешқандай үлкен мәселе болмаған жағдайда, кішігірім мәселені асыра сипаттау немесе оны тым маңызды деп қабылдау.

Мысалы,

-He made just a small mistake, but you're making a storm in a teacup.

-Ол тек кішігірім қателік жасады, бірақ сен түймеден түйедей нәрсе шығарып отырсың.

"Let the cat out of the bag" -қазақ тіліне тікелей аудармасы “Мысықты қаптан шығару”. Ал негізінен мағынасы құпияны ашып қою, жасырын ақпаратты кездейсоқ немесе әдейі айту.

Мысалы:

-She let the cat out of the bag about the surprise party.

-Ол тосын сый кеші жайлы, құпияны байқамай айтып қойды.

Немесе,

"Don't cry over spilt milk"-төгілген сүт үшін жылама деген қазақша тұрақты тіркеске балама. Мағынасы: өткен іске өкінудің немесе оған алаңдаудың пайдасы жоқ, өйткені оны өзгерту мүмкін емес. Қазақ тіліндегі идиомасы: болған іс болды, бояуы сінді.

Мысалы,

-Yes, we missed the train, but don't cry over spilt milk. We'll catch the next one.

-Иә, біз пойызды жіберіп алдық,болған іс болды, бояуы сінді.

Немесе,

“I'm feeling blue”- көгілдір сезіну немесе көңіл күйім жоқ деген қазақша тіліндегі баламаға келеді

Мағынасы: көңілсіз, депрессияда болу немесе көңіл күйінің нашар болуы.

Мысалы,

-I don't know why, but today I'm feeling blue.

-Неліктен екенін білмеймін, бірақ бүгін көңіл күйім жоқ (Кесте 1).

Кесте 1 - Қазақ, ағылшын тілінің ұқсас идиомалары

Idioms in English	Қазақ тіліне аудармасы
Sleep like a log	Тұяқ серіппей ұйықтау
Kill two birds with one stone	Бір оқпен екі қоян ату
Once bitten, twice shy	Аузы күйген үрлеп ішеді
To make a storm in a teacup	Түймедейді түйедей ету
Let the cat out of the bag	Құпияны байқамай атып қою
Don't cry over spilt milk	Болған іс болды, бояуы сіңді.
I'm feeling blue	Көңіл-күйім жоқ

Тіл – халықтың мәдениеті мен рухани байлығының көрінісі. Ол тек қарым-қатынас құралы ғана емес, сонымен қатар ұлттың дүниетанымын, тарихын, болмысын айқындайтын құндылық. Тілдің көркемдік ерекшелігін арттыратын маңызды элементтердің бірі – идиомалар. Олар ойды бейнелі түрде жеткізіп, тілдің шынайы көркемдігін ашады.

Қазақ және ағылшын тілдеріндегі идиомаларды салыстыру барысында олардың құрылымы әртүрлі болғанымен, мән-мағынасы ұқсас болатыны анықталды. Идиомалар тілдің көркемдік ерекшелігін арттырып, ойды бейнелі түрде жеткізуге көмектеседі. Қазақ және ағылшын тілдеріндегі идиомаларды салыстыра отырып, олардың мағына жағынан ұқсастықтары мен айырмашылықтары анықталды. Бұл зерттеу көрсеткендей, әрбір тілдің өзіндік идиомалық ерекшеліктері бар, бірақ көптеген тұрақты тіркестер мағынасы жағынан бір-біріне жақын. Осылайша, идиомалар тек тілді байытып қана қоймай, оны меңгеруді де қызықты әрі тиімді етеді және оларды қолдану – тіл үйренушілер үшін маңызды қадам екенін көрсетеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Аханов, К. Тіл біліміне кіріспе / К. Аханов. — Алматы, 1965.
2. Сауранбаев, Н. Қазіргі қазақ тілі / Н. Сауранбаев. — Алматы, 2000.
3. Сәрсенбаев, Р. Лексико-семантические особенности казахских пословиц и поговорок: автореф. дис. ... канд. филол. наук/Р. Сәрсенбаев. — Алма-Ата, 1961. — 21 б.
4. Болғанбаев, Ә. Қазақ тілінің лексикологиясы. Қазақ тіліндегі алғыс және қарғыс мәнді тұрақты сөз тіркестері / Ә. Болғанбаев. — Алматы: Мектеп, 1988. — 218 б.
4. Кеңесбаев, І., Мұсабаев, Ғ. Қазіргі қазақ тілі / І. Кеңесбаев, Ғ. Мұсабаев. — Алматы: Мектеп, 1962.
5. Белбаева, М. М. Сұлтанмахмұт шығармаларындағы фразалық тіркестер / М. М. Белбаева. — Алматы, 1996.
6. Sarsembay S. Түстерді белгілейтін ағылшын және қазақ идиомаларының салыстырмалы талдауы //Eurasian Science Review An International peer-reviewed multidisciplinary journal. – 2024. – Т. 2. – №. 1. – С. 135-146.
7. Есимова А.К. и др. Ағылшын және қазақ тілдеріндегі дене мүшелері атауларына қатысты идиомаларды салыстырмалы талдау. – 2020. – С. 298.

8. Кеңесбаев, І. Фразеологиялық сөздік / І. Кеңесбаев. - Алматы: Арыс баспасы, 2007. — 800 б.
9. Ayto J. (ed.). Oxford dictionary of English idioms. – Oxford University Press, USA, 2010.
10. McCarthy M., O'dell F. English idioms in use. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002. – Т. 2.

ӘОЖ 821.512.122

АМЕРИКАНДЫҚ ЖӘНЕ БРИТАНДЫҚ АҒЫЛШЫН ТІЛІНІҢ АЙЫРМАШЫЛЫҒЫ

Серикбол Ж., Мұратбек А., Мухтарханова А.М.
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Астана, Қазақстан

Түйіндеме: Американдық және британдық ағылшын тілдері тарихи, мәдени және әлеуметтік факторлардың әсерінен фонетикалық, лексикалық, грамматикалық және орфографиялық тұрғыда айырмашылықтарға ие. Бұл ерекшеліктер тілдің тарихи дамуына байланысты қалыптасқан. Ұсынылған мақалада осы айырмашылықтар салыстырмалы түрде қарастырылады.

Түйін сөздер: американдық ағылшын, британдық ағылшын, тілдік айырмашылықтар, лексика, орфография.

Abstract:

American and British English differ in phonetics, vocabulary, grammar, and spelling due to historical, cultural, and social influences. This article provides a comparative analysis of these differences.

Keywords: American English, British English, language differences, vocabulary, spelling.

Аннотация:

Американский и британский варианты английского языка имеют различия в фонетике, лексике, грамматике и орфографии, которые сформировались под влиянием исторических, культурных и социальных факторов. В данной статье рассматриваются эти различия в сравнительном аспекте.

Ключевые слова: американский английский, британский английский, языковые различия, лексика, орфография.

Ағылшын тілі – әлемдегі ең кең таралған тілдердің бірі. Бұл тіл 1,5 миллиардқа жуық адамға ортақ қарым-қатынас құралы болып табылады. Бірақ ағылшын тілінің бір ғана стандартты нұсқасы жоқ. Әлемде ең көп қолданылатын екі нұсқасы – Американдық (American English) және Британдық (British English) ағылшын тілдері. Бұл екі нұсқаның айырмашылықтары тек айтылу мен емледе ғана емес, сонымен қатар лексика, грамматика және стильдік ерекшеліктерде де көрінеді. Зерттеушілер британдық ағылшын тілін әлдеқайда ресми, классикалық деп атаса, американдық ағылшын тілін әлдеқайда еркін,